

№4

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъйинлар, усуллар ва замонвий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Бахром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72
12.	Адилов Рустам	Модели кредитного скоринга на основе больших данных: влияние на рост выручки финтех-компаний	78
13.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Investitsiya muhitini qulaylashtirish orqali hududiy investitsiya mexanizmini faollashtirish	84
14.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Ишлаб чиқариш харажатларининг корхоналар молиявий ҳолатига таъсири	92
15.	Kholikov Khamidulla	The current state of government securities market operations in Uzbekistan's financial market and existing problems	101
16.	Mahmudov Fayzulla Murodullayevich	Mintaqa iqtisodiy rivojlanishida ijtimoiy soha tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	113
17.	Uralov Farruh Abdurazzoqovich	Hududiy sanoat klasterlarini rivojlantirish strategiyasining baholanishi	119
18.	Anvarova Lobarxon Sherzod qizi	Big Data va analitik platformalar asosida qaror qabul qilish tizimini rivojlantirish	125
19.	Tojimurodov Shohzod	Mamlkat aholisining bank kreditlari bo'yicha qarz yuki tahlili va uni optimallashtirish yo'llari	131
20.	Doniyev Shahob O'tkir o'g'li	Iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tutgan roli hamda ahamiyati	137
21.	Razikova Nozima Erkin qizi	Biznes subyektlarini moliyalashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash	142
22.	Назарова Дияра	Совершенствование цифровых подходов к оценке кредитоспособности хозяйствующих субъектов в коммерческих банках Республики Узбекистан	153
23.	Mirmahmudova Xusniddinovna	O'zbekiston kapital bozorida sukukka institutsional investorlarni jalb etish istiqbollari	160

24.	Djamalov G‘ofir Oribjanovich	Bank aktivlari sifatini oshirishda muammoli qarzlar va garov ta‘minotini boshqarish usullari	167
25.	Vaxabov Bobur Alisherovich	Raqamli to‘lov infratuzilmasida moliyaviy xatarlarni boshqarish va axborot xavfsizligini ta‘minlash mexanizmlari	179
26.	Abdurazakov Shavkat Shokirdjanovich	Turizm klasterlari faoliyatini moliyaviy va soliq mexanizmlari orqali iqtisodiy rag‘batlantirishni takomillashtirish	191
27.	Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi daromadlarini boshqarish mexanizmlari	202
28.	Salomov Abdusalom Ismatovich	Hududiy infratuzilma ta‘minotiga “Yashil” standartlarni joriy etish yo‘llari	207
29.	Орипов Ильхом Абдуллаевич	Проблемы формирования национальной системы зеленого финансирования в странах с переходной экономикой	214
30.	Tulyaganov Kudratilla Asatullayevich	O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini transformatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlari	225
31.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo‘l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishning tashkiliy-iqtisodiy va innovatsion mexanizmlari	232
32.	Uralov Elshod Sirojiddin o‘g‘li	Mintaqalarda institutsional-iqtisodiy hamkorlikning shakllari va rivojlanish xususiyatlari	240
33.	Qodirov Bahodir Qudratovich	Bevosita soliq solishni optimallashtirish va yashillashtirish masalalari	245
34.	Agabekyan Roza Samvelovna	O‘zbekistonda loyihaviy moliyalashtirish asosida investitsiya resurslarini jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	251
35.	Ерманова Камила Рустамовна	Цифровые финансовые инструменты в системе финансирования креативных индустрий: переоценка возможностей и ограничений	258
36.	Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna	Raqamli moliyaviy xizmatlar samaradorligini baholash metodlarining rivojlanish bosqichlari	267
37.	Kalandarov Jamolbek Ravshonovich	O‘zbekistonda mikro, kichik va o‘rta biznesni kreditlash dinamikasi: 2026 yil yarim yillik natijalari va Silk Road Finance & Technology forum kontekstidagi tahlil	274
38.	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning huquqiy boshqaruv arxitekturasini takomillashtirish	280
39.	Sulaymonov Iskandar Boxodir o‘g‘li	Venchur kapital jalb etish samaradorligi indeksi (VKJSI): davlat va xususiy kapital multiplikativ samaradorligini baholash modeli	287
40.	Toshpo‘latov Shohruh Sobirjon o‘g‘li	Milliy iqtisodiyotda ijtimoiy himoya tizimini moliyalashtirishning institutsional asoslari va moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish	294
41.	Salamov Islom Tashkazakovich	Banklarning transformatsion jarayonlarini ekonometrik tahlili	304
42.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	O‘zbekiston fond bozorida “Xalq IPO”si mexanizmlarini takomillashtirish va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirish yo‘llari	312
43.	Radjabova Malikaxon	Elektron tijorat faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati va ahamiyati	323

44.	Sultanova Gulshira Alimbetovna	Suv taqchilligi sharoitida sholichilik tarmogʻining innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yoʻnalishlari (Qoraqalpogʻiston Respublikasi misolida)	332
45.	Jumaniyazov Inojon Turayevich	Suveren fondlar samaradorligini baholashning truman-bagnall metodologiyasi	339
46.	Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich	Davlat maqsadli jamgʻarmalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini oʻtkazishni takomillashtirish	350
47.	Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal oʻgʻli	Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish masalalari	357
48.	Zokirov Sardor Toʻlqin oʻgʻli	Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda raqamli infratuzilmaning oʻrni	362
49.	Asrorov Dalerjon Zafarovich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari	368
50.	Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	Hududlar investitsion muhit jozibadorligini baholashning zamonaviy metodologiyasi	374

DAVLAT MAQSADLI JAMG'ARMALARI XARAJATLARI USTIDAN DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINI O'TKAZISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich

*O'zbekiston respublikasi
Bank moliya akademiyasi
Xalqaro bank ishi fakulteti
Davlat moliyaviy nazorati va auditi (MSc)
mutaxassisligi talabasi
E-mail: AbdullayevD@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat maqsadli jamg'armalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish va amalga oshirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini tadqiq etilgan. Davlat maqsadli jamg'armalari mablag'laridan samarali, maqsadli va qonuniy foydalanishni ta'minlashda davlat moliyaviy nazoratining o'rni va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, jamg'armalar xarajatlarini rejalashtirish, moliyalashtirish, ijro etish va hisobotini yuritish jarayonlarida yuzaga keladigan moliyaviy xavflar hamda nazoratdagi muammolar tahlil qilingan. Davlat moliyaviy nazoratining zamonaviy shakl va usullarini joriy etish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, riskga asoslangan nazorat mexanizmlarini rivojlantirish hamda nazorat samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: davlat maqsadli jamg'armalari, davlat moliyaviy nazorati, budjet mablag'lari, jamg'arma xarajatlari, moliyaviy nazorat, davlat moliyasi, moliyaviy xavflar, riskga asoslangan nazorat, raqamlashtirish, moliyaviy intizom, mablag'lardan samarali foydalanish.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ЗА РАСХОДАМИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЦЕЛЕВЫХ ФОНДОВ

Абдуллаев Дилмурод Тохирмирзаевич

*Банковско-финансовая академия
Республики Узбекистан
Факультет международного банковского дела
Магистрант специальности
«Государственный финансовый
контроль и аудит» (MSc)
E-mail: AbdullayevD@gmail.com*

Аннотация: В статье исследованы теоретические и практические аспекты организации и осуществления государственного финансового контроля за расходами государственных целевых фондов. Раскрыты роль и значение государственного финансового контроля в обеспечении эффективного, целевого и законного использования средств государственных целевых фондов. Проанализированы финансовые риски и проблемы, возникающие в процессе планирования, финансирования, исполнения расходов и формирования отчетности целевых фондов. Разработаны научно-практические предложения и рекомендации по внедрению современных форм и методов государственного финансового контроля, использованию цифровых технологий, развитию риск-ориентированных механизмов контроля и повышению эффективности контрольных мероприятий.

Ключевые слова: государственные целевые фонды, государственный финансовый контроль, бюджетные средства, расходы фондов, финансовый контроль, государственные финансы, финансовые риски, риск-ориентированный контроль, цифровизация, финансовая дисциплина, эффективное использование средств.

IMPROVING STATE FINANCIAL OVERSIGHT OF SPENDING OF STATE TARGETED FUNDS

Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich

*Banking and finance academy of the
Republic of Uzbekistan Faculty of International Banking
Master's Student (MSc) in
Public Financial Control and Audit
E-mail: AbdullayevD@gmail.com*

Abstract: *This article examines the theoretical and practical aspects of organizing and implementing state financial control over the expenditures of state targeted funds. The role and importance of state financial control in ensuring the efficient, targeted, and lawful use of funds allocated to state targeted funds are highlighted. The study analyzes financial risks and control-related problems arising in the processes of expenditure planning, financing, execution, and reporting of targeted funds. Scientific and practical proposals and recommendations are developed to introduce modern forms and methods of state financial control, expand the use of digital technologies, develop risk-based control mechanisms, and improve the effectiveness of financial control measures.*

Keywords: *state targeted funds, state financial control, budgetary funds, fund expenditures, financial control, public finance, financial risks, risk-based control, digitalization, financial discipline, efficient use of funds.*

Kirish.

Davlat budjeti davlat moliyaviy tizimining asosi bo'lib, uning mablag'lari iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Budget mablag'larini samarali va maqsadli boshqarish esa davlat siyosatining barqarorligini ta'minlaydigan asosiy omillardan biridir. Shuni hisobga olgan holda, budget tashkilotlari tomonidan budget mablag'laridan foydalanish ustidan moliyaviy nazoratni takomillashtirish hozirgi zamonda davlat moliyaviy boshqaruvining muhim jihatlaridan biri sifatida qaralmoqda.

So'nggi yillarda davlat mablag'laridan samarali foydalanish va budget tashkilotlarining moliyaviy faoliyatini nazorat qilish zarurati ortib bormoqda. Budget mablag'larining noto'g'ri sarflanishi yoki maqsadsiz ishlatilishi davlat iqtisodiyotiga katta zarar yetkazishi mumkin, shuningdek, jamiyat tomonidan budgetga bo'lgan ishonchni kamaytiradi. Shu bilan birga, davlat mablag'laridan foydalanishda shaffoflik va hisobdorlikni oshirish korrupsiyaga qarshi kurashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu dissertatsiya mavzusi, aynan shu omillarni hisobga olgan holda, budget mablag'lari ustidan moliyaviy nazoratni takomillashtirish masalalarini tahlil qilish va samaradorlikni oshirish bo'yicha takliflarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Budget tashkilotlari tomonidan davlat mablag'larini nazorat qilish tizimi moliyaviy barqarorlikni saqlashda katta ahamiyatga ega. Moliyaviy nazorat davlatning moliyaviy resurslari maqsadga muvofiq va samarali ishlatilishini ta'minlash orqali moliyaviy salbiy oqibatlarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Davlat mablag'laridan oqilona foydalanish davlat siyosatining samaradorligini oshiradi va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni tezlashtiradi. Shu sababli moliyaviy nazoratning sifatini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalar va nazorat usullarini joriy etish, amaldagi tizimlarni takomillashtirish zarurati dolzarbdir.

Metodlar:

Tadqiqotda davlat moliyaviy nazoratini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalasini kompleks o'rganish uchun tizimli, qiyosiy, institutsional va riskka asoslangan metodologik yondashuvlar qo'llanildi. Tizimli yondashuv orqali davlat auditi, ichki nazorat, ichki audit va tashqi auditning o'zaro funksional bog'liqligi tahlil qilindi. Qiyosiy metod asosida Vestminster, sudlov va kollegial audit modellarining institutsional xususiyatlari hamda ularning

afzallik va cheklovlari solishtirildi. Normativ-huquqiy tahlil yordamida INTOSAI-P, ISSAI, PEFA va boshqa xalqaro standartlarning asosiy talablari o'rganildi. Riskka asoslangan yondashuv orqali budget xarajatlari, davlat xaridlari, davlat qarzi, SOE, ijtimoiy dasturlar va investitsiya loyihalaridagi asosiy xavf klasterlari aniqlandi. 3E (economy, efficiency, effectiveness) metodologiyasi davlat dasturlarining natijadorligini baholash uchun qo'llanildi. Natijalar asosida O'zbekiston uchun IRAM modelini shakllantirish bo'yicha institutsional takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar

Bugungi kunda rivojlangan yirik mamlakatlar iqtisodiyotiga global moliyaviy iqtisodiy inqiroz hali-beri salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'tgan davr mobaynida ahvolni yaxshilash maqsadida ko'rilayotgan barcha chora-tadbirlarga qaramasdan, aksariyat davlatlarda o'sish sur'atlari va ishlab chiqarishning amalda pasayishi kuzatilmoqda va bunday jarayon davom etadigan bo'lsa, u global miqyosda resessiya holatiga, ya'ni iqtisodiyotning o'sish o'rniga davomli ravishda pasayib borishiga olib kelishi mumkinligi bashorat qilinmoqda. Ko'pgina taraqqiy topgan mamlakatlarda vaziyat qanday tus olishini oldindan aytib bo'lmaydigan va turli xavf-xatarlar saqlanib qolayotgan bir sharoitda davlat qarzlari va davlat byudjeti taqchilligi tobora ortib bormoqda. Shu bilan birga, jahon xaxira valyutalarining beqarorligi, moliya-bank tizimi kredit qobiliyatining keskin pasayishi va investitsiyaviy faollikning susayishi bilan bog'liq murakkab muammolar ko'plab davlatlar iqtisodiyotining tiklanish va o'sish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Davlat budgeti mablag'larini shakllantirishda uning ham xarajatlar qismini, ham daromadlar qismini belgilash muhimdir, chunki budgetning daromadlari va xarajatlari o'zaro bir-birini taqozo etadi, uni to'liq hisobga olmaslik, noxush oqibatlarni keltirib chiqaradi. Budget siyosatining asosiy yo'nalishi moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, moliyaviy tizim sohalari o'rtasida qayta taqsimlash va respublikamizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni barqarorlashtirish maqsadida, davlat ixtiyoridagi moliya resurslarini arkazlashtirishdan iboratdir. Budget mablag'laridan quyidagi asosiy maqsadlarda foydalaniladi.

1-jadval

Budget mablag'laridan foydalanish maqsadlari

<i>Ijtimoiy himoya va yordam</i>	Kam ta'minlangan aholi qatlamlari, nogironlar, pensionerlar va boshqa yordamga muhtoj fuqarolarni qo'llab-quvvatlash uchun mablag' ajratiladi.
<i>Ta'lim</i>	Maktablar, litseylar, kollejlari va oliy ta'lim muassasalarini rivojlantirish, o'qituvchilarga ish haqini to'lash, o'quv resurslarini ta'minlash kabi ta'lim sohasi xarajatlariga yo'naltiriladi.
<i>Sog'liqni saqlash</i>	Shifoxonalar, poliklinikalar va boshqa tibbiy muassasalar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, dori-darmonlar, uskunalari va vaksinalar xarid qilish uchun mablag' ajratiladi.
<i>Infratuzilma va transport</i>	Yo'llar, ko'priklar, suv ta'minoti, energiya infratuzilmasi, transport tizimlarini qurish va ta'mirlash uchun davlat mablag'lari ishlatiladi.
<i>Mudofaa va xavfsizlik</i>	Milliy xavfsizlikni ta'minlash, mudofaa va xavfsizlik xizmatlari xarajatlarini qoplash, politsiya va armiya uchun zarur resurslarni ta'minlashga mablag' ajratiladi.
<i>Ilm-fan va innovatsiyalar</i>	Ilmiy tadqiqotlar, texnologik innovatsiyalarni rivojlantirish va ilmiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash maqsadida ajratiladi.
<i>Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi</i>	Atrof-muhitni asrash, chiqindilarni boshqarish, suv va havo sifatini yaxshilash kabi ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun mablag' yo'naltiriladi.
<i>Davlat boshqaruvi va xizmatlari</i>	Davlat organlari faoliyatini moliyalashtirish, davlat xizmatchilarining ish haqini to'lash va davlat xizmatlarini ko'rsatish uchun ajratiladi.

Manba: Internetdagi manbalar va ilmiy adabiyotlardagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Budjet mablag‘lari yuqoridagi maqsadlar uchun sarflanib, davlatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi hamda fuqarolarning farovonligini oshirishga qaratilgan.

Yuqoridagi jadvalda keltirilgan budjet mablag‘laridan foydalanish maqsadlarini yanada chuqurroq tahlil qiladigan bo‘lsak, O‘zbekiston Respublikasining respublika budjetidan quyidagi xarajatlar amalga oshiriladi:

- 1) ijtimoiy soha va aholini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash xarajatlari;
- 2) davlat grantlari, subsidiyalar va ijtimoiy buyurtma shaklida nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari faoliyatini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash xarajatlari;
- 3) iqtisodiyot xarajatlari;
- 4) respublika vazirliklari, davlat qo‘mitalari va idoralari buyurtmachi bo‘lgan markazlashtirilgan investitsiyalarni moliyalashtirish xarajatlari;
- 5) davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarini saqlab turish xarajatlari;
- 6) sudlarni, adliya va prokuratura organlarini saqlab turish xarajatlari;
- 7) O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining zaxira jamg‘armasini shakllantirish xarajatlari;
- 8) boshqa xarajatlari.

Budjet xarajatlari quyidagi holda amalga oshiriladi:

- Qoraqalpog‘iston Respublikasining respublika budjeti, viloyatlarning viloyat budjetlari va Toshkent shahrining shahar budjetidan amalga oshiriladigan xarajatlar;

- Tumanlar va shaharlar budjetlaridan amalga oshiriladigan xarajatlar;

Bulardan tumanlar va shaharlar budjetlaridan amalga oshiriladigan xarajatlarni ko‘rib chiqaylik:

- 1) ijtimoiy soha va aholini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash xarajatlari, shu jumladan:
 - tumanlar (shaharlar) xalq ta‘limi muassasalari faoliyatini uslubiy jihatdan ta‘minlash va tashkil etish bo‘limlarini, shuningdek ular tasarrufidagi maktabgacha ta‘lim, umumiy o‘rta ta‘lim, maktabdan tashqari ta‘lim muassasalarini saqlab turish hamda qonun hujjatlarida tumanlar va shaharlar budjetlaridan moliyalashtirilishi nazarda tutilgan ta‘lim tizimidagi tadbirlar xarajatlari;
 - tumanlar (shaharlar) tibbiyot birlashmalari tasarrufidagi davolash-profilaktika muassasalarini hamda davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati tuman, shahar muassasalarini saqlab turish xarajatlari;
 - qabul qilingan davlat dasturlariga muvofiq fuqarolarning sog‘lig‘ini saqlash tadbirlarini amalga oshirish xarajatlari;
 - tumanlar (shaharlar) madaniyat va sport ishlari bo‘limlari tasarrufidagi madaniyat, jismoniy tarbiya va sport muassasalarini saqlab turish, shuningdek madaniyat va sportni rivojlantirishga doir maqsadli tadbirlar xarajatlari;
 - fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari tomonidan kam ta‘minlangan oilalarga tayinlanadigan hamda to‘lanadigan ijtimoiy nafaqalar va moddiy yordam hamda tabiiy ofatlardan jabrlangan oilalarga moddiy yordam, uyda ijtimoiy yordam ko‘rsatish, Chernobil AES halokati oqibatlarini tugatishda ishtirok etgan shaxslarni va radiatsiya-yadro ob‘ektlarida harbiy xizmatni o‘tagan pensiya yoshidagi shaxslarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash xarajatlari;
- 2) iqtisodiyot xarajatlari, shu jumladan:
 - tumanlar va shaharlar davlat veterinariya bo‘limlarini, laboratoriyalarini saqlab turish;
 - shaharlarning va boshqa aholi punktlarining ko‘chalarini, shuningdek xo‘jaliklararo qishloq avtomobil yo‘llarini ta‘mirlash;
 - uy-joy-kommunal xo‘jaligi ob‘ektlarida ta‘mirlash ishlarini olib borish;
 - aholi punktlarini obodonlashtirish xarajatlari;
- 3) tuman va shahar hokimliklarini hamda ularning bo‘limlarini saqlab turish xarajatlari;
- 4) fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarini saqlab turish xarajatlari;
- 5) boshqa xarajatlari, shu jumladan qonun hujjatlarida tumanlar va shaharlar budjetlaridan moliyalashtirilishi nazarda tutilgan ayrim tashkilotlar va tadbirlarning xarajatlari.

Budjet mablag‘laridan foydalanish quyidagi asosiy tamoyillar va asoslarga tayanadi (4-jadval):

4-jadval

Budjet mablag‘laridan foydalanishning asosiy tamoyillari va asoslari*

Tamoyil	Mazmuni
1. Maqsadga muvofiqlik	Budjet mablag‘lari davlat va jamoat ehtiyojlarini qondirish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish hamda infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirishga yo‘naltirilishi lozim. Har bir xarajat davlat dasturlari, rivojlanish strategiyalari va qonunchilik talablariga mos bo‘lishi kerak.
2. Shaffoflik va hisobdorlik	Budjet mablag‘larining shakllanishi va sarflanishi to‘g‘risidagi ma‘lumotlar ochiq va tushunarli bo‘lishi kerak. Davlat organlari va budjet tashkilotlari mablag‘lardan foydalanish natijalari bo‘yicha jamoatchilik hamda nazorat organlariga hisobot berishi lozim. Bu korrupsiya va mablag‘larning suiiste‘mol qilinish xavfini kamaytiradi.
3. Tejamkorlik va samaradorlik	Budjet mablag‘lari minimal xarajat evaziga maksimal ijtimoiy-iqtisodiy natijaga erishish tamoyili asosida sarflanishi kerak. Bunda resurslardan oqilona foydalanish, ortiqcha va samarasiz xarajatlarni qisqartirish muhim ahamiyatga ega.
4. Davlat-xususiy sheriklik	Davlat va xususiy sektor imkoniyatlarini birlashtirish orqali budjetga tushadigan moliyaviy yukni kamaytirish va qo‘shimcha investitsiyalarni jalb qilish mumkin. Ayniqsa, infratuzilma, sog‘liqni saqlash, ta‘lim va kommunal xizmatlar sohasida DXSh mexanizmlaridan foydalanish samaradorlikni oshiradi.
5. Nazorat va monitoring	Budjet mablag‘larining belgilangan maqsadlarda va samarali ishlatilishini ta‘minlash uchun muntazam nazorat va monitoring olib boriladi. Ichki nazorat, tashqi audit va moliyaviy monitoring orqali xarajatlarning qonuniyligi va natijadorligi baholanadi.
6. Qonuniylik	Budjet mablag‘larini shakllantirish, taqsimlash va sarflash amaldagi qonunchilik va budjet intizomi talablariga muvofiq amalga oshirilishi shart. Mablag‘lardan foydalanishda belgilangan moliyaviy me‘yorlar va tartiblarga rioya qilinadi.
7. O‘z vaqtida va aniq rejalashtirish	Budjet xarajatlari oldindan puxta rejalashtirilishi, mavjud moliyaviy resurslar va davlatning ustuvor vazifalari hisobga olinishi lozim. To‘g‘ri rejalashtirish mablag‘larning o‘z vaqtida ajratilishi va ulardan samarali foydalanishni ta‘minlaydi.

Manba: Internetdagi manbalar va ilmiy adabiyotlardagi ma‘lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

Yuqoridagi jadvalda keltirilgan asoslar davlat mablag‘laridan foydalanishni yanada samarali, adolatli va tizimli qilish uchun yo‘naltirilgan bo‘lib, ularning amalga oshirilishi iqtisodiy barqarorlikka, ijtimoiy rivojlanishga va davlat xizmatlarining sifatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Xulosa.

Ushbu tadqiqot doirasida budjet tashkilotlari tomonidan budjet mablag‘laridan foydalanish ustidan moliyaviy nazoratni takomillashtirishning ayrim nazariy va amaliy jihatlari o‘rganildi. Shu bilan birga, tadqiqot bir qator cheklovlarga ega bo‘lib, ular natijalarning ishonchililigiga ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Quyida tadqiqot cheklovlari va ularni kelgusi tadqiqotlarda inobatga olishga oid takliflar keltirilgan. Tadqiqot cheklovlari quyidagilardan iborat:

Ma‘lumotlar cheklanganligi: Budjet mablag‘laridan foydalanish va nazorat jarayonlari bo‘yicha mavjud ma‘lumotlarning yetarlicha batafsil emasligi yoki ba‘zi tashkilotlarda ma‘lumotlarning maxfiyligi tadqiqotning to‘liq yoritilishiga to‘sqinlik qilgan bo‘lishi mumkin. Shu sababli, ayrim tahlillarda ma‘lumotlar cheklanganligi tadqiqot natijalarining kengroq

umumlashtirilishiga ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy nazorat tizimidagi murakkablik: Davlat budjeti mablag'larini nazorat qilish jarayonida bir qancha davlat idoralari va turli huquqiy-ijro organlari ishtirok etadi. Bu jarayonni tahlil qilishda nazoratning ko'p darajaliligi va murakkabligi tufayli tadqiqotning ba'zi jihatlari yuzasidan cheklovlar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hepworth, N. (2024). The distinction between public financial management and internal control (PFM/IC) and public financial administration and internal control (PFA/IC). In Public financial management and internal control (pp. 85–117). Springer.
2. The Institute of Internal Auditors. (2020). The IIA's Three Lines Model: An update of the Three Lines of Defense. <https://www.theiia.org/en/content/position-papers/2020/the-iias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense/>
3. United Nations General Assembly. (2011). Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions (A/RES/66/209).
4. INTOSAI. (2019). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements. <https://www.issai.org/pronouncements/issai-100-fundamental-principles-of-public-sector-auditing/>
5. International Auditing and Assurance Standards Board. (2018). ISA 200: Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing. International Federation of Accountants.
6. Power, M. (2000). The audit society — Second thoughts. International Journal of Auditing, 4(1), 111–119.
7. Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework. European Law Journal, 13(4), 447–468.
8. INTOSAI. (2019d). INTOSAI-P 12: The value and benefits of Supreme Audit Institutions — making a difference to the lives of citizens. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.
9. INTOSAI. (2019a). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2020). ISSAI 200: Financial audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019b). ISSAI 300: Performance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019c). ISSAI 400: Compliance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.
10. Blume, L., & Voigt, S. (2011). Does organizational design of supreme audit institutions matter? A cross-country assessment. European Journal of Political Economy, 27(2), 215–229.
11. Dye, K. M., & Stapenhurst, R. (1998). Pillars of integrity: The importance of supreme audit institutions in curbing corruption. World Bank Institute.
12. INTOSAI Development Initiative. (2016). Supreme Audit Institutions Performance Measurement Framework (SAI PMF). INTOSAI / IDI.
13. Pollitt, C., & Summa, H. (1997). Reflexive watchdogs? How supreme audit institutions account for themselves. Public Administration, 75(2), 313–336.
14. Knechel, W. R. (2007). The business risk audit: Origins, challenges and the role of research. Accounting, Organizations and Society, 32(4–5), 383–408.
15. Alles, M., Brennan, G., Kogan, A., & Vasarhelyi, M. A. (2006). Continuous monitoring of business process controls: A pilot implementation of a continuous auditing system at Siemens. International Journal of Accounting Information Systems, 7(2), 137–161.
16. PEFA Secretariat. (2018). PEFA handbook. Volume II: PEFA assessment fieldguide. PEFA Secretariat.

17. International Public Sector Accounting Standards Board. (2022). Handbook of international public sector accounting pronouncements. International Federation of Accountants.

